

Determination of the sales profile of medicinal plants in herbalists: The case of Aksaray

Selçuk POLATMAN¹, Aynur DEMİR^{1*2},
ORCID: 0000-0001-5458-6017; 0000-0002-7856-2789

¹ Aksaray University, Department of Political Science and Public Administration Graduate Student, Aksaray, Türkiye

² Aksaray University, Department of Urbanization and Anviromental Problems, Aksaray, Türkiye

Abstract

In this study, medicinal plants growing in Aksaray province were determined, the parts of these plants sold by herbalists, the purposes of sale, and average sales amounts were investigated and also their economic importance was revealed. Face-to-face interviews were conducted with 15 volunteer herbalists out of 25 herbalists working in Aksaray and its counties. An interview form that was prepared before was applied between the dates of 07-31/8/2021. The data obtained from the interview form were analyzed with the SPSS program. In the research, the demographic and socioeconomic characteristics of herbalists selling medicinal and aromatic plants and their thoughts on the sale of medicinal plants were analyzed. Accordingly, it was determined that there are 54 plant species belonging to 26 families grown in Aksaray and sold for therapeutic purposes by herbalists. The families which have the most species are Asteraceae (9 species), Lamiaceae (6 species), and Rosaceae (5 species). Moreover, the most sold medicinal plant species are St. John's wort, golden herb, and yarrow. Furthermore, it was observed that these plants were mostly used for gastrovascular and respiratory diseases and consumer demands were influenced by factors such as packaging, price, and expiration date.

Keywords: Aksaray, medicinal plant, traditional medicine, herbalist.

----- * -----

Tıbbi bitkilerin aktarlarda satış profilinin belirlenmesi: Aksaray örneği

Özet

Bu araştırmada Aksaray ilinde yetişen tıbbi bitkiler belirlenerek, bu bitkilerin aktarlarda satılan kısımları, satılma amaçları, ortalama satış miktarları araştırılmış ve ekonomik açıdan önemi ortaya konmuştur. Aksaray ili ve ilçelerinde faaliyet gösteren toplam 25 aktar içerisinde gönüllü olan 15 aktarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Önceden hazırlanan görüşme formu 07-31.08.2021 tarihleri arasında uygulanmıştır. Görüşme formundan elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada, tıbbi ve aromatik bitki satışı yapan aktarların demografik ve sosyoekonomik özellikleri ile tıbbi bitki satışına yönelik düşünceleri analiz edilmiştir. Buna göre; Aksaray'da yetişen ve aktarlarda tedavi amaçlı satılan 26 familyaya ait 54 bitki türü olduğunu, en fazla türe sahip familyaların Asteraceae (9 tür), Lamiaceae (6 tür) ve Rosaceae(5 tür) olduğu, en çok satılan tıbbi bitki türlerinin sarı kantaron, altın otu, civanperçemi olduğu tespit edilmiştir. Bu bitkilerin çoğunlukla gastrovasküler ve solunum yolu hastalıklarında kullanıldığı, tüketici taleplerinin belirlenmesinde, ambalaj, fiyat ve son kullanım tarihinin belirleyici olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Aksaray, tıbbi bitki, geleneksel tıp, aktar.

¹ Corresponding author / Haberleşmeden sorumlu yazar: Tel.: +905437246300; Fax.: +903822882505; E-mail: aynurdemir@aksaray.edu.tr

1. Giriş

İnsanların rastgele ya da deneme yanılma yoluyla elde ettiği nesilden nesile aktararak geçmişten günümüze kadar getirdikleri bilgiler etnobotanik çalışmalar ile toplanıp bilimsel olarak değerlendirme sürecine alınabilmektedir. Dolayısıyla etnobotanik çalışmalar ekosistemin ve biyoçeşitliliğin korunması, kayıt altına alınması noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca çok miktarda ve bilinçsiz bir şekilde toplanan türlerin belirlenmesine, tehlike altındaki türlerin tespit edilmesine, korunmasına ve kültüre alma çalışmalarının yapılmasına imkân sağlamaktadır.

Ülkemiz, coğrafi konum itibarıyla Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan gibi üç gen merkezinin kesişim noktasında yer almasından; üç tarafının denizlerle çevrili olup kısa mesafelerde değişen yükselti farklılıkları, iklim tipleri, toprak yapısı, jeomorfolojik ve topografik özellikler göstermesinden dolayı zengin bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Ayrıca yerleşik tarihi 10 bin yıl öncesine dayanan Anadolu topraklarının birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olması, göç yolları üzerinde yer alması da bitki çeşitliliğinin ve zenginliğinin artmasında önemli bir etken olmuştur [1]. Asya ve Avrupa kıtaları arasında kalan Anadolu toprakları 12 bine yakın bitki çeşitliliği ve 3700'e yakın endemik tür ile yaklaşık %34'lük bir endemizm oranına sahiptir. Anadolu'nun gen kaynağı bakımından zenginliği kültürel zenginliğe de yansımıştır [2,3].

İnsanlar çevrelerinde yetişen bitki türlerinden faydalanarak rastlantı sonucu ve deneme yanılma yoluyla hastalıklara çözüm aramış ve beraberinde geleneksel tedavi yöntemlerini bulmuştur. Halk hekimliği ya da ev tedavisi olarak da bilinen bu tedavi yöntemleri günümüz modern tıbbından farklılık göstermekte; toplumların kültürel yapıları, dini inanışları, felsefeleri ve tecrübelerinden etkilenerek şekillenmektedir. Geleneksel tedavi yöntemleri zaman içerisinde değişiklikler gösterse hatta bazıları işlevini yitirse de tarihsel süreç içerisinde varlığını hep sürdürmüş, nesilden nesile sözlü ve yazılı olarak aktararak günümüze kadar gelmiştir [4].

Bilimsel araştırmalar, tıbbi bitkilerin insana bilinenden çok daha faydalı, hastalıkların tedavisinde çok daha etkili ve yan etkilerinin ise yok denecek kadar az olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra eczanelerde satılan sentetik ilaçların yan etkilerinin insanlar tarafından fark edilmiş olması ve satış fiyatlarının oldukça yüksek olması geleneksel tıpta kullanılan bitkilerin ve bitkisel ürünlerin hem önemini hem de değerini çokça artırmıştır [3]. Kumar [5] de, tıbbi bitkilerde piyasa değerinin yıllık yaklaşık 60 milyar dolar olduğunu ifade etmiştir [6]. Bunun yanında tıbbi bitkilerden elde edilen ürünlerin de uluslararası pazar payı oldukça yüksektir. Bitkisel ürünlerin Batı Avrupa'da 2003-2004'te yıllık cirosu 5 milyar doları, Çin'de 2005'te yıllık cirosu 14 milyar doları ve Brezilya'da da 2007 yılında yıllık cirosu 160 milyonu bulmuştur [7]. Dolayısıyla bu pazarın en önemli aktörlerinden biri hiç kuşkusuz ki aktarlardır.

Aktarlar bir taraftan tıbbi bitkilerin artan piyasa değerinde, ticarileşmesinde ve tüketicilerle tıbbi bitkilerin buluşturulmasında önemli rol oynamaktadırlar. Özellikle son yıllarda doğal bitkilere ve doğal tedavi yöntemlerine olan ilginin sürekli artması gerek iç gerekse dış piyasalarda bu bitkilere olan talebinde artırmaktadır. Bu talep ise aktarlar aracılığıyla karşılanmaktadır. Diğer yandan günümüzde sağlıklı yaşama verilen önemin artması, tüm dünyada tıbbi bitki pazarlarında satılan doğal bitkilerin kullanımını teşvik etmiştir. Bitkisel pazarlar ise sadece hastalıklar için bitkisel tedavi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda geleneksel bilgiyi gelecek nesillere aktararak biyokültürel çeşitliliği de korur. Aktarlar bu bağlamda da geleneksel bilginin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında da önemli rol oynamaktadırlar. Bunun yanında aktarların yani birlikişilerin ziraat ve eczacılık fakültesinden, biyoloji ve botanik bilim dallarında eğitimini alan kişilerce ya da doğa bilimcilerince yapılması geleneksel bilgi kültürünün sürdürülebilirliğini etkin kılacaktır.

Bu araştırmada da tıbbi bitki talebinin karşılanmasında ve tüketici taleplerinin belirlenmesinde aktarların rolü ortaya konmuştur. Aktarların bakış açısından tüketicilerin bu bitkilere olan talepleri ve tıbbi bitkilerin hastalıkların tedavisinde destekleyici rolleri değerlendirilerek, bu bitkilerin pazar değeri vurgulanmıştır.

2. Materyal ve yöntem

Araştırmanın ana materyalini Aksaray'da tıbbi bitki satışı yapan aktarlarla yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen veriler oluşturmaktadır.² Ayrıca, tıbbi bitkilere ilişkin yazılı ve görsel literatürden (ulusal ve uluslararası makaleler, raporlar, istatistikler, tezler vb.) elde edilen veriler de araştırmada kullanılmıştır. Araştırma amacına uygun olarak önceden hazırlanan görüşme formunda, aktarların tıbbi bitki talebine yönelik düşünceleri, sosyoekonomik ve demografik özellikleri, tüketici profili ve tercihlerini etkileyen faktörler, tıbbi bitkilerin tüketim amacı ve hangi hastalıkların tedavisinde hangi türlerin öncelikli olarak tercih edildiğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bu şekilde bölgede yaygın olarak kullanılan ve ticareti yapılan ve de ekonomik değeri olan türlerin tespiti hedeflenmiştir.

² Görüşme formu katılımcılara uygulanmadan önce Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'na 2021/05-17 protokol numarası ile başvurulmuş olup bahsi geçen kurulun 21.06.2021 tarihli toplantısında araştırmanın etik ilkelere uygun olduğuna kurul üyeleri oy birliğiyle karar vermiştir.

Görüşmeler 01.07-31.08.2021 tarihleri arasında farklı günlerde gerçekleştirilmiştir. Aksaray ve çevresinde bulunan 25 aktar içerisinde yalnız 15 gönüllü aktara anket bilgi formu uygulanmıştır. Bu aktarlardan 12 tanesi merkezden 3 tanesi Ortaköy ilçesinden seçilmiştir. Diğer ilçelerde aktar bulunmamasından dolayı oralarda anket çalışması yapılamamıştır.

Anket uygulaması sonrası elde edilen veriler, nicel olarak SPSS(26) ve ANOVA paket programı ile analiz edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmada, Aksaray 'da tıbbi bitki satışı yapan aktarların yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir, eğitim seviyesi, aktarlardan elde ettikleri gelir gibi demografik ve sosyoekonomik özellikleri ile tıbbi bitki satışına yönelik düşünceleri analiz edilmiştir.

3.1. Aktarların sosyoekonomik ve demografik özelliklerine ilişkin bulgular

Katılımcıların sosyo-demografik dağılımları göz önüne alındığında; %86.7 ile erkeklerin, %40 ile 36-45 yaş arasındakilerin, %45.8 ile de lise mezunlarının çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların faaliyet yıllarına göre dağılımlarının ise %46.7'sinin 10 -19 yıl arası, %20'sinin 20-29 yıl arası, %20'sinin 30 ve üzeri yıl, %13.3'ünün 0-9 yıl arası olduğu görülmüştür. Ayrıca işletmelerin % 40'ında 1, %26.7'sinde 3, %20'sinde 2, %13.3'ünde ise 4 kişinin çalıştığı belirlenmiştir. Bununla birlikte aktarların %40'ında 501 -1000 çeşit ürün, %20'sinde 0- 500 çeşit ürün, 20'sinde 1001-1500 çeşit ürün, %20'sinin ise 1501 ve üzeri çeşit ürün bulunduğu tespit edilmiştir. Aktarların aylık cirolarına bakıldığında %40'ının 20 001-40 000 TL arasında, %33'ünün 0-20 000 TL arasında, %27'sinin ise 40001 TL ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca aktarların maliyet sonrası aylık ortalama kazançlarının %47'sinin 0-9000 TL arasında, %40'ının 9 001-15 000 TL arasında ve %13'ünün ise 15001 TL ve üzeri olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu veriler değerlendirildiğinde Aksaray' da 10-19 yıl arası faaliyet gösteren aktar sayısının çoğunlukta olduğu, genel olarak tek kişinin çalıştığı ve bu aktarlarda 501–1000 ürün çeşidinin yaygın olarak bulunduğu söylenebilir. Ayrıca aylık ortalama net karlarının ise çoğunlukla 0-6000 TL arası olduğu tespit edilmiştir.[8] de Konya'da 63 aktar ile yapılan görüşme sonuçlarına göre aktarların %27'sinin üniversite mezunu, %30.2 gibi önemli bir bölümünün mesleki deneyim sürelerinin 1-5 yıl arasında olduğu saptanmıştır.

Tablo 11. Aktarların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler(N:15)

Değişken	Sayı	%	Değişken	Sayı	%
Cinsiyet			Çalışan sayısı		
Erkek	13	86,7	1 kişi	6	40
Kadın	2	13,3	2 kişi	3	20
Yaş			3 kişi	4	26,7
26-35	0	0	4 ve üzeri kişi	2	13,3
36-45	6	40	Ürün Çeşidi Sayısı		
46-55	5	33,3	0-500	3	20
56 ve üstü	4	26,7	501-1000	6	40
Eğitim Durumu			10001-1500	3	20
İlkokul	63	11,2	15001 ve üzeri	3	20
Ortaokul	60	10,6	Aylık Ortalama Ciro		
Lise	259	45,8	0-20 000 TL arası	5	33
Ön lisans	92	16,3	20 001-40 000 TL arası	6	40
Lisans ve lisansüstü	65	11,5	40 001 TL ve üzeri	4	27
Faaliyet Yılı			Aylık Ortalama Net Kazanç		
0-9 yıl arası	2	13,3	0-6 000 TL arası	8	53
10-19 yıl arası	7	46,7	6 001-9 000 TL arası	5	33
20-29 yıl arası	3	20	9 001 TL ve üzeri	2	14
30 ve üzeri yıl	3	20	TOPLAM	15	100

3.2. Aktarların mesleki bilgi düzeyi ve bilgi kaynakları

Aktarların meslekleri ile ilgili sahip oldukları bilgileri %35.5'inin usta-çırak ilişkisinden, %24.4'ünün yazılı medyadan, %20'sinin görsel medyadan edindiği ve yalnız %4.4'ünün tıbbi bitkiler ve bitkisel tedavi yöntemleri hakkında eğitim aldığı tespit edilmiştir (Tablo 2). Araştırma sonuçları, bu konuya ilişkin bilgi birikiminin büyük bir çoğunluğunun usta -çırak ilişkisine dayandığı, bitkiler hakkındaki bilgilerinin uzun yıllar aktarlık mesleğini yapmalarından kaynaklandığını ortaya koymuştur. Bazı aktarlar ise usta-çırak ilişkisini baba mesleği olarak benimsemişlerdir. Yazılı ve görsel medyadan öğrendiğini ifade eden işletme sahiplerinin ise meraklı girişimcilerden oluştuğu ve yaş ortalamalarının ağırlıklı olarak 36-45 arasında olduğu dikkat çekmektedir. Aktarların bilgi birikimi (bitkilerin hangi kısımlarının hangi hastalığın tedavisinde ne şekilde kullanılacağı gibi tüketicilerin aktar tercihi ve ürün tercihi davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bu da aktarların müşteri profilini ve potansiyelini yansıtmaktadır.

Tablo 2. Aktarların meslekleri ile ilgili sahip oldukları bilgileri öğrendikleri yerler

Aktarlıkla İlgili Sahip Olunan Bilginin Öğrenildiği Yerler	Sayı*	%
Aile büyükleri ve yakın çevre	4	8.9
Yazılı medya	11	24.4
Görsel medya	9	20
Aktarlarda usta-çırak ilişkisinden	17	37.7
Doktorlardan	2	4.5
Eğitimini aldım	2	4.5
TOPLAM	45	100

*Tabloda aktarların birden fazla verdikleri yanıtların toplamı gösterilmektedir.

3.3. Aksaray'da yetişen tıbbi bitkilerin aktarlardaki satış durumu

Aksaray ve çevresinde yetişen ve geleneksel tıpta kullanılan 70 bitki türü içerisinde 54 türün Aksaray ve çevresindeki aktarlarda satıldığı tespit edilmiştir. Bu türler familya düzeyinde değerlendirildiğinde; en fazla türe sahip familyaların sırasıyla Asteraceae(9 tür), Lamiaceae(6 tür), Rosaceae(5 tür), Malvaceae(3 tür) olduğu tespit edilmiştir(Tablo 4).

Geleneksel tıpta kullanılan bu familyalara ait bitki türlerinin tamamına yakınının birden fazla hastalık için kullanılabilirdiği ve farklı kısımlarının farklı şekillerde satışının yapıldığı tespit edilmiştir. Tedavi amaçlı kullanılan bu bitki türlerinin en çok satılan kısımlarının; sırasıyla çiçek(%28), yaprak (%27.7), tohum (%15.7), tohum (%9.9), toprak üstü kısımları (%4.5) ve yağı (%4.4) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazı tıbbi bitkilerin macun, krem, yağ veya toz olarak satıldığında elde edilen veriler arasındadır (Tablo 3). Bu türlere ait bitki kısımlarının farklı kısımlarını çeşitli şekillerde (çay, krem, macun vb.) kullanımının birçok hastalığın tedavisinde doğrudan ilaç olarak veya destekleyici olarak yaygın bir şekilde pazarlandığı dikkati çekmektedir.

Tablo 3. Bitkilerin kullanılan kısımlarına ilişkin yüzde oranları

Kullanılan Kısım	Tür Sayısı	%
Çiçek	203	28
Yaprak	201	27,7
Meyve	114	15,7
Tohum	72	9,9
Toprak üstü kısımları	33	4,5
Yağ	32	4,4
Macun	20	2,8
Kök	16	2,2
Püskül	13	1,8
Bütün	13	1,8
Toz	4	0,5
Krem	3	0,3
Sap	2	0,2

Aktarların büyük bir kısmı bitkileri aracı firmalardan tedarik ettiklerini söylerken, bazı aktarlarda doğrudan yerel halktan tedarik ettiklerini ifade etmişlerdir. Tedarik edilen bu bitkiler işletmelerde, dökme, çuval, şişe, paket, ambalaj vb. şekillerde depolanmakta ve satışa sunulmaktadır. Tüketicilerin bitkileri satın alırken daha çok paketli ve ambalajlı olmasına özen gösterdikleri, son kullanım tarihine önem verdikleri dikkati çekmektedir. Aktarlarda satışa sunulan ürünün fiyatı ürünün niteliğine ve miktarına ve de şekline (paket, dökme, şişe) göre değişiklik göstermektedir. Örneğin peri anasonu (*Pimpinella cappadocica* Boiss.&Balansa) tohumları dökme olarak satışa sunulmaktadır. Bir aktar bu bitki tohumundan yaklaşık olarak 44 kg/Yıl satmakta ve 2332 TL/Yıl net gelir elde etmektedir. Altınotu (*Helichrysum plicatum* DC),çiçek ve toprak üstü kısımları paket olarak, 244 paket/Yıl satılmakta ve net olarak 1708 TL/Yıl kazanç sağlanmaktadır. Aynı şekilde mavi hindiba (*Cichorium intybus* L.) yapraklarının 201 paket/Yıl satışından elde edilen net gelir 1407 TL/Yıl iken, köygöçüren (*Cirsium arvense* (L.) Scop.) çiçek ve tohumlarının 136 paket/Yıl satışından elde edilen net gelir 952 TL/Yıldır (Tablo 4).

Tablo 1. Aksaray’da yetişen ve aktarlarda satışı yapılan bitkilere ilişkin bilgiler

S	Familiya Adı	Latince Adı	Yöresel Adı	Kullanılan Kısım	Kullanım Amacı	Kullanma Biçimi	Yıllık Ortalama Satış Miktarı (Paket(adet)-dökme(kg)-şişe (ml)-adet)/Yıl	Ortalama Piyasa Değeri (paket-dökme-şişe-adet)	Yıllık Ortalama Satış Geliri (TL/Yıl)
1	Amaryllidaceae (Nergisgiller)	<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	Kök	Baharat olarak	Çiğ	14 kg	34 TL	476 TL
2	Amaryllidaceae (Nergisgiller)	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak	Kök	Baharat olarak, bağışıklık sistemini güçlendirme, yüksek tansiyon, kanser önleme	Çiğ, pişirme	22 kg	61 TL	1342 TL
3	Apiaceae (Maydanozgiller)	<i>Eryngium campestre</i> L.	Boğa diken	Toprak üstü kısımları	Sindirim sistemi, karaciğer ve mide hastalıklarında, kas tutulmaları ve kramplarda, cinsel gücü arttırmada	Çiğ, çay	88 paket	7 TL	616 TL
4	Apiaceae (Maydanozgiller)	<i>Pimpinella cappadocica</i> Boiss.&Balansa	Peri anasonu	Tohum	Gaz ve şişkinlik gidermede, uyku bozukluklarında, sinir sistemi hastalıklarında, romatizmal hastalıklarda	Çiğ, çay	44 kg	53 TL	2332 TL
5	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea millefolium</i> L.	Civanperçemi	Çiçek	Kadın hastalıklarında	Çay	214 paket	7 TL	1498 TL
6	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Pelin otu	Çiçek, yaprak	Vücuttaki iltihapları gidermede, bağırsak kurtlarında, iştah açmada	Çay	141 paket	7 TL	987 TL
7	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea drabifolia</i> SM.	Öbek sarıbaş	Çiçek	Hemoroit tedavisinde	Çay, batırarak	183 paket	7 TL	1281 TL
8	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Karakavuk	Yaprak	Sindirim sistemi, karaciğer ve şeker hastalıklarında	Çiğ, kavurarak,	127 paket	7 TL	889 TL
9	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cichorium intybus</i> L.	Mavi hindiba	Yaprak	Sindirim sistemi, karaciğer ve safra kesesi hastalıklarında	Çiğ, çay, kavurarak	201 paket	7 TL	1407 TL
10	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Köygöçüren	Çiçek, tohum	Cinsel gücü arttırmada, mide ve karaciğer hastalıklarında	Çiğ, çay	136 paket	7 TL	952 TL
11	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC.	Altın otu	Çiçek, toprak üstü kısımları	Hemoroit ve prostat tedavisinde, mide hastalıklarında, ödem söktürme ve zayıflatmada	Çay	244 paket	7 TL	1708 TL
12	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	Papatya	Çiçek, toprak üstü kısımları	Sinir sistemi ve mide hastalıklarında, uyku bozukluklarında, hazımsızlık, gaz ve şişkinlik gidermede, bağırsak kurtlarında	Çay	149 paket	7 TL	1043 TL
13	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Taraxacum bessarabicum</i>	Karahindiba	Yaprak, toprak üstü	Karaciğer, mide ve şeker hastalıklarında, kolesterol dengelemede	Çiğ, kavurarak	151 paket	7 TL	1057 TL

		(Hornem). Hand.-Mazz.		kısımları					
14	Boraginaceae (Hodangiller)	<i>Anchusa azurea</i> var. <i>azurea</i> Mill.	Sığırdili	Çiçek	Safra kesesi ve mide hastalıklarında	Lapa	96 paket	7 TL	672 TL
15	Boraginaceae (Hodangiller)	<i>Alkanna tinctoria</i> (L.) Tausch	Havacıva	Çiçek	Kas ve eklem ağrılarında, varis tedavisinde ve cilt hastalıklarında	Lapa, macun	96 paket	7 TL	672 TL
16	Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Çobançantası	Toprak üstü kısımları	Hemoroit tedavisinde ve kadın hastalıklarında	Çay	170 paket	7 TL	1190 TL
17	Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Hardal	Tohum	Karaciğer, mide ve romatizmal hastalıklarda, huzursuz bacak sendromunda	Çay, çiğ	13 kg	28 TL	362 TL
18	Cupressaceae (Servigiller)	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Ardıç	Tohum, yağ	Cilt hastalıkları ve kadın hastalıklarında	Yağ, çay	11 kg	50 TL	550 TL
19	Elaeagnaceae (İğdegiller)	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	Meyve	Sinidirim sistemi, mide, bağırsak, safra kesesi ve böbrek hastalıklarında	Çiğ	24 kg	27 TL	648 TL
20	Fabaceae (Baklagiller)	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Akasya	Toz	Ödem söktürücü ve zayıflatıcı olarak	Çiğ, çay, gargara	29 kg	30 TL	870 TL
21	Hypericaceae (Kantarongiller)	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Sarı kantaron	Toprak üstü kısımları, yağ	Cilt hastalıkları, yanık, yara, egzema ve ameliyat izlerinde, mide hastalıklarında	Yağ, çay	271 paket	7 TL	1897 TL
22	Juglandaceae (Cevizgiller)	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	Meyve	Gıda ve kuvvet vermede, bağışıklık sistemini güçlendirme, kolesterolü dengelemede ve Omega-3 olarak	Çiğ, kavrulmuş, suyu	233 kg	34 TL	7912 TL
23	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.)	Acı yavşan	Yaprak	Ağız içi yaralarında	Çay	158 paket	7 TL	1106 TL
24	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	Dere nanesi	Yaprak	Baharat, öksürük, grip ve soğuk algınlığında, gaz ve şişkinlik gidermede	Çay, kurutulmuş	130 paket	7 TL	910 TL
25	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Mentha spicata</i> L.	Kıvrıkcık nane	Yaprak	Baharat, öksürük, grip ve soğuk algınlığında, gaz ve şişkinlik gidermede	Çiğ, çay, kurutulmuş	130 paket	7 TL	910 TL
26	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Salvia virgata</i> Jacq.	Fatmana otu	Çiçek	Doğum kolaylaştırmada	Lapa, çay	46 adet	5 TL	230 TL
27	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Teucrium polium</i> subsp. <i>polium</i>	Bodur mahmut	Yaprak, çiçek	Şeker hastalıklarında ve ağız içi yaralarında	Çay	101 paket	7 TL	707 TL
28	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Thymus sipyaleus</i> Boiss.	Kekik	Toprak üstü kısımları, yaprak, çiçek	Baharat, bağışıklık sistemini güçlendirmede, öksürük, grip, nezle ve soğuk algınlığında, gaz ve şişkinlik gidermede	Kurutulmuş, çay, çiğ	100 paket	7 TL	700 TL
29	Malvaceae (Ebegümecigiller)	<i>Althea officinalis</i> L.	Hatmi çiçeği	Çiçek	Öksürük ve balgam söktürmede, grip, nezle ve soğuk algınlığında	Çay	138 paket	7 TL	875 TL

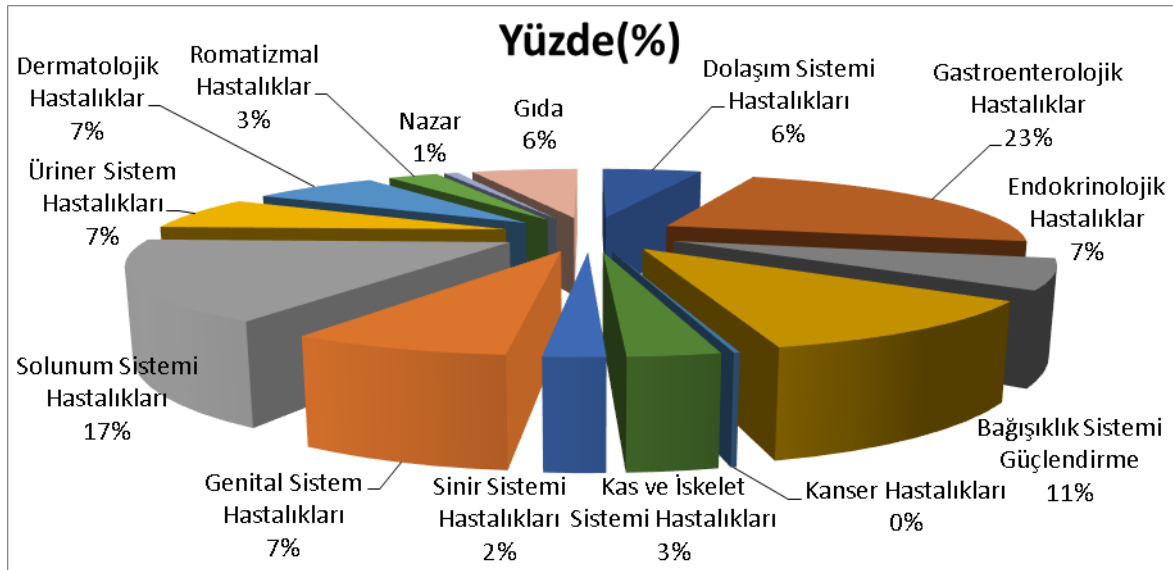
30	Malvaceae (Ebegümeçigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümeçi	Çiçek	Vücuttaki iltihapları gidermede, yorgunluk ve halsizlikte, öksürük, grip ve soğuk algınlıklarında, mide hastalıklarında	Çiğ, kavurarak, çay	129 paket	7 TL	903 TL
31	Malvaceae (Ebegümeçigiller)	<i>Tilia tomentosa</i> Moench	Ihlamur	Yaprak, çiçek	Bağışıklık sistemini güçlendirmede, öksürük, grip, nezle ve soğuk algınlığında	Çay	185 paket	7 TL	1225 TL
32	Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Akdut	Meyve	Gıda, vücuttaki iltihapları gidermede, egzema ve sedef hastalıklarında	Çiğ, kurutulmuş	105 kg	38 TL	3990 TL
33	Onagraceae (Yakıotugiller)	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	Yakı otu	Yaprak, çiçek	Mesane ve idrar yolu iltihaplarında, prostat tedavisinde ve bağırsak hastalıklarında	-	174 paket	7 TL	1050 TL
34	Papaveraceae (Haşhaşgiller)	<i>Fumaria officinalis</i> L.	Şahtere	Yaprak, çiçek	Karaciğer ve cilt hastalıklarında, sedaf, egzema ve kaşıntı gibi hastalıkların tedavisinde, yüksek tansiyonda	Lapa, çay	105 paket	7 TL	735 TL
35	Plantaginaceae (Sinirotugiller)	<i>Plantago major</i> L.	Sinir otu	Yaprak, çiçek	Kalp ve damar hastalıklarında, cilt hastalıklarında, kolesterolü dengelemede, şeker ve akciğer hastalıklarında	Çay, lapa, çiğ,	108 paket	7 TL	756
36	Poaceae (Buğdaygiller)	<i>Triticum aestivum</i> L.	Buğday	Tohum	Gıda, cilt hastalıklarında	Çay, kavurarak	138 kg	6 TL	828 TL
37	Poaceae (Buğdaygiller)	<i>Zea mays</i> L.	Mısır	Püskül, tohum	Gıda, boşaltım sistemi hastalıklarında, mesane ve idrar yolu iltihaplarında	Çay, çiğ, haşlanmış	179 paket	7 TL	1225 TL
38	Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)	<i>Nigella arvensis</i> L.	Çörek otu	Tohum, yağ	Baharat, bağışıklık sistemini güçlendirmede, vücuttaki iltihapları gidermede, kalp ve damar hastalıklarında, mide, karaciğer ve bağırsak hastalıklarında, eklem ağrılarında	Çiğ, kavurarak, pişirerek, yağ	172 kg	46 TL	7912 TL
39	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Crataegus orientalis</i> Pallas ex M.bieb.	Alıç	Meyve	Gıda, kalp ve damar hastalıklarında, şeker hastalıklarında, tansiyon ve kolesterolü dengelemede	Çiğ, çay	45 kg	23 TL	1035 TL
40	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva	Yaprak	Öksürük, grip, nezle ve soğuk algınlığında, balgam söktürmede, solunum sistemi hastalıklarında	Çiğ, çay	137 paket	7 TL	875 TL
41	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Potentilla reptans</i> L.	Reşatın otu	Tohum	Hormon bozukluklarında	Çay	180 paket	7 TL	1225 TL
42	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	Dağ eriği	Meyve	Gıda, mide ve bağırsak hastalıklarında, kansızlık tedavisinde ve zayıflatmada	Çiğ, çay	107 kg	34 TL	3638 TL
43	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Meyve	Vücuttaki iltihapları gidermede, bağışıklık sistemini güçlendirmede, öksürük, grip, nezle ve soğuk algınlığında	Çay, marmela, komposto	98 kg	29 TL	2842 TL
44	Salicaceae (Söğütgiller)	<i>Populus alba</i> L.	Kavak	Yaprak	Romatizmal hastalıklarda, ağrı kesici olarak	Çay, lapa	70 paket	7 TL	490 TL
45	Salicaceae (Söğütgiller)	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt	Yaprak, krem	Romatizmal hastalıklarda, siğil tedavisine, eklem ve kas ağrılarında ağrı kesici olarak	Çay, lapa	60 paket	7 TL	420 TL

46	Santalaceae (Güvelekçiller)	<i>Viscum album</i> L.	Ökseotu	Yaprak, çiçek	Sinir sistemi, şeker, kalp ve damar hastalıklarında, yüksek tansiyonda	Çay	107 paket	7 TL	749 TL
47	Urticaceae (Isırgançiller)	<i>Parietaria judaica</i> L.	Duvar fesleğeni	Yaprak	Akciğer hastalıklarında, öksürük ve balgam söktürmede	Çay	113 paket	7 TL	791 TL
48	Urticaceae (Isırgançiller)	<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan	Yaprak	Vücuttaki iltihapları gidermede, kanser hastalıklarını önlemede, sindirim sistemi, mide, karaciğer, böbrek, kalp ve damar hastalıklarında, idrar yolu iltihaplarında	Kavurarak, çay, çiğ	126 paket	7 TL	882 TL
49	Vitaceae (Asmagiller)	<i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm	Meyve	Bağışıklık sistemini güçlendirme, kansızlık tedavisi, kuvvet vermede, romatizmal hastalıklarda	Çiğ, kuru, pekmez	212 kg	28 TL	6006 TL
50	Zygophyllaceae (Çobançökertengiller)	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	Toprak üstü kısmı, tohum	Nazarda, solunum yolu hastalıklarında, alerji, astım, bronşit ve mide hastalıklarında	Çiğ, kuru, tütüsü	110 paket	7 TL	770 TL
51	Zygophyllaceae (Çobançökertengiller)	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Çoban çökerten	Yaprak, çiçek, meyve	Böbrek, kalp ve damar hastalıklarında, böbrek taşı düşürmede, cinsel gücü arttırmada	Çay	126 paket	7 TL	882 TL
52	Pinaceae (Çamgiller)	<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold	Karaçam	Macun	KOAH, astım, bronşit, nefes darlığı hastalıklarında, solunum sistemi hastalıklarında	Çay, reçel, macun	72 şişe	48 TL	3456 TL
53	Pinaceae (Çamgiller)	<i>Pinus sylvestris</i> L.	Sarıçam	Macun	KOAH, astım, bronşit, nefes darlığı hastalıklarında, solunum sistemi hastalıklarında	Çay, reçel, macun	72 şişe	44 TL	3168 TL
54	Rhamnaceae (Cehrigiller)	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	Hünnap	Meyve	Vücuttaki iltihapları gidermede, bağışıklık sistemini güçlendirmede, kalp ve damar hastalıklarında, cinsel gücü arttırmada	Çiğ, kuru, çay, reçel	110 kg	22 TL	2420 TL

3.4. Aktarların tüketici profiline ilişkin görüşleri

Aktarların tüketici profilini çoğunlukla kadınlar ve bitki ile ilişkili konulara ilgisi olan erkekler oluşturmaktadır. Bu nedenle aktarlara bu tüketicilerin bu bitkileri “hangi amaçla satın aldıkları” da sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar dikkatlice değerlendirilerek ve bitkilerin benzer farmakolojik özellikleri dikkate alınarak bu amaçlar sınıflandırılmış ve 14 başlık altında gruplandırılmıştır. Tablo 5’de görüldüğü üzere 26 bitki türünün gastroenterolojik hastalıklar olan mide, bağırsak, karaciğer, safra kesesi, sindirim sistemi rahatsızlıkları, gaz ve şişkinlik giderme, hemoroit tedavisinde; 17 bitki türünün bağışıklık sistemini güçlendirmede; 16 türün ile solunum sistemi hastalıkları olan grip, nezle, soğuk algınlığı, öksürük ve balgam söktürmede; 15 türün gıdada(baharat, kuruyemiş, meyve vb.), 10 türün endokrinolojik hastalıklar olan şeker, tansiyon kolestrol ve hormon bozukluklarının tedavisinde; 10 türün dolaşım sistemi hastalıkları olan kalp ve damar hastalıkları, varis tedavisi ve kansızlık için kullanıldığı tespit edilmiştir. Tüketicilerin benzer hastalıklarda destekleyici tedavi amaçlı benzer bitki türlerini satın aldıkları dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, Aksaray’da yetişen ve aktarlarda satılan 54 türün satılma amaçlarına bakıldığında; sırasıyla %22.8 ile gastroenterolojik hastalıklar, %17 ile solunum sistemi hastalıkları, %11.2 ile bağışıklık sistemi güçlendirme, %7.3 ile boşaltım sistemi hastalıkları, %7.2 ile genital sistem hastalıkları, %7.2 ile dermatolojik hastalıklar, %6.4 ile endokrinolojik hastalıklar, %6.2 ile gıda(baharat, kuruyemiş, meyve vb.), %5.8 ile dolaşım sistemi hastalıkları, %3 ile kas ve iskelet sistemi hastalıkları, %2.9 ile romatizmal hastalıklar, %2 ile sinir sistemi hastalıkları, %0.8 ile nazar, %0.2 ile kanser hastalıkları olduğu tespit edilmiştir (Şekil 1). Dolayısıyla en fazla bitki türünün toplumda çok yaygın olan “gastroenterolojik hastalıklar” için kullanıldığı oldukça dikkat çekicidir.[9]’da Kahramanmaraş ilinde 9 aktar ve 99 tüketici ile yapılan görüşme sonucu aktarlarda nane, kekik ve ıhlamur gibi bitkilerin en fazla satılan türler olduğu ve tüketicilerin bu bitkileri genel olarak sindirim, solunum, sinir sistemi, dolaşım sistemi hastalıkları için kullandığı saptanmıştır. Bu çalışma bizim araştırma sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir.

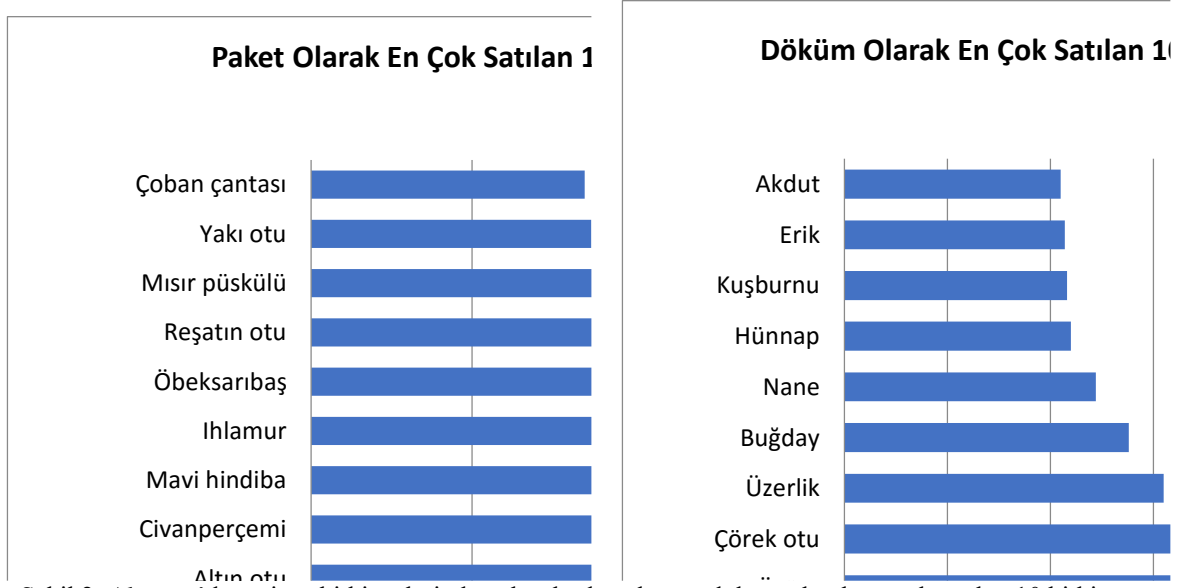

Şekil 1. Bitki türlerinin farmakolojik özelliklerine göre aktardaki satış oranları

Araştırmada 54 bitki türünden paketli olarak en fazla satılan 10 bitki türünün sırasıyla sarı kantaron (271 paket), altın otu(244 paket), civanperçemi(214 paket), mavi hindiba(201 paket), ıhlamur(185 paket), öbek sarıbaş(183 paket), reşatın otu(180 paket), mısır püskülü(179 paket), yakıotu(174 paket) ve çoban çantası(170 paket) olduğu; dökme yani kg olarak en çok satılan 10 bitki türünün ceviz(233 kg), üzüm(212 kg), çörek otu (172 kg), üzerlik(155 kg), buğday(138 kg), nane(122 kg), hünnap(110 kg), erik(107 kg), akdud(105 kg), kuşburnu(108 kg) ve kekik(100 kg) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazı bitki türlerinin ise daha çok yağ, krem, şurup, macun, demet vb. şekillerde satıldığı; bunlar içerisinde de en çok satılan 5 bitki türünün sarı kantaron yağı (134 şişe-20ml), söğüt özlü krem (96 adet 150ml), çam kozalağı macunu (72 şişe 240ml), çörek otu yağı (43 şişe 50ml) ve havacıva kremi (40 adet 40ml) olduğu tespit edilmiştir (Şekil 2).

Tablo 5. Bitkilerin farmakolojik özelliklerine göre sınıflandırılması

Vücut Sistemleri	Hastalık Kategorisi	Kullanılan Toplam Bitki Sayısı		Farma kolojik Özelliklerine Göre Yüzde Oram
Dolaşım Sistemi	Kalp ve damar hastalıklarında	8	11	15.71
	Kansızlık tedavisinde	2		
	Varis tedavisinde	1		
Gastroentroloji	Mide hastalıklarında	14	26	37.14
	Bağırsak bozuklukları ve kurtlarında	6		
	Hemoroit tedavisinde	3		
	Karaciğer hastalıklarında	9		
	Gaz ve şişkinlik gidermede	4		
	Sindirim sistemi hastalıklarında	6		
Endokrinoloji	Şeker hastalıklarında	6	10	14.29
	Kolesterolü dengelemede	4		
	Tansiyonu dengelemede	4		
	Hormon bozukluklarında	1		
Bağışıklık Sistemi	Bağışıklığı güçlendirmede	7	17	24.29
	Vücuttaki iltihapları gidermede	9		
	Kuvvet vermede	3		
	Ağız içi yaralarında	3		
	İştah açmada	1		
Kanser	Kanseri önlemede	2	2	2.86
Kas ve İskelet Sistemi	Kas ve eklem ağrılarında	4	4	5.71
Sinir Sistemi	Uyku bozukluklarında	2	3	4.29
	Sinir sistemi hastalıklarında	3		
Genital Sistem	Cinsel gücü arttırmada	4	8	11.43
	Kadın hastalıklarında	3		
	Doğum kolaylaştırmada	1		
Solunum Sistemi	Grip, nezle ve soğuk algınlıklarında	8	16	22.86
	Öksürük ve balgam söktürmede	9		
	Solunum sistemi hastalıklarında	8		
	Koah, astım, bronşit gibi nefes darlığı hastalıklarında	3		
Üriner Sistem	Ödem söktürmede ve zayıflatmada	2	7	10
	İdrar yolu iltihaplarında	3		
	Boşaltım sistemi hastalıklarında	4		
	Prostat tedavisinde	2		
Dermatoloji	Cilt hastalıklarında	6	8	11.43
	Yanık, yara ve ameliyat izlerinde			
	Siğil tedavisinde	4		
Romatoloji	Romatizmal hastalıklarda	4	5	7.14
	Huzursuz bacak sendromunda	1		
Nazar	Nazar	1	1	1.43
Gıda	Baharat, kuruyemiş, meyve vb.	14	15	21.43

Şekil 2. Aksaray'da yetişen bitki türlerinden aktarlarda paket ve dökme olarak en çok satılan 10 bitki türü

4. Sonuçlar ve Tartışma

Bu çalışmada Aksaray'da tıbbi bitki satışı yapan aktarların sosyoekonomik, demografik özellikleri, tıbbi bitki talebi ve bu talebi etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Tüketicilerin tıbbi bitkileri satın alma davranışlarında aktarların özellikle hangi bitkinin ne şekilde ve hangi hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği konusunda bilgi birikiminin yönlendirici özellikte olduğu görülmektedir. Aktarların edindikleri bilgi birikiminin büyük bir kısmını usta-çırak ilişkisine (%37.7) dayandırdığı bunun yanında yazılı ve görsel medyanın da bu alanda son yıllarda önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Ancak burada bilgi kaynağının güvenilir olması dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. Özellikle yazılı ve görsel medyada yer alan reklam amaçlı kullanımlar tüketicileri yanlış yönlendirebilmekte ve çeşitli olumsuzlukların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle bilgi kaynağı, doğru bilginin aktarılmasında önemli rol oynar. Burada özellikle tercih edilen bilgi kaynaklarının; ziraat ve eczacılık fakültesinden, biyoloji ve botanik bilim dallarında eğitim alan kişiler ya da bu konularda uzmanlaşmış sağlık bilimciler olması tercih edilmelidir. Ayrıca bitkisel tedavi yöntemlerinin asıl tedaviyi destekleyici rolleri olduğu ve bilinçli tüketim gerektirdiği göz ardı edilmemelidir.

Bölgede faaliyet gösteren aktarların ortalama 21 yıldır faaliyet gösterdiği, ortalama çalışan sayısının 2.13 kişi olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında satışa sunulan ürün çeşidi sayısının ortalama 975 adet, aktarların ortalama yıllık cirolarının 420 000TL ve aktarların aylık ortalama kazançlarının ise 11 066 TL olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar Koca ve Uzun'un [10] da Kahramanmaraş ilinde yaptığı çalışma ile büyük oranda benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Koca ve Uzun [2020] de, aktarların mesleki bilgilerinin %50 oranda usta-çırak ilişkisinden elde ettiklerini, aktar işletmelerinin ortalama 29 yıldır faaliyet gösterdiklerini, işletmelerde çalışan ortalama kişi sayısının 1.8, ürün çeşidi sayısının ortalama 422, işletmelerin ortalama yıllık cirolarının 181 111 TL ve aylık kazançlarının da ortalama 7 611 TL olduğu ifade edilmiştir[10]. Bu veriler bölgeler arası farklılık gösterse de ülkemizdeki aktar profilinin ortaya konması açısından son derece önemlidir.

Bununla birlikte, Aksaray'da yetişen ve tedavi amaçlı kullanılan 70 bitki türünden yalnız 54 tanesinin aktarda satıldığı diğerlerinin ise genellikle halk tarafından yetiştirildiği ya da direk olarak doğadan toplandığı tespit edilmiştir. Aktarlarda satılan bu türlerin de %37.14'ünün gastroenterolojik hastalıklarda, %24.29'unun bağışıklık sistemini güçlendirmede, %22'sinin ile solunum sistemi hastalıklarında, %21.43'ünün gıdada(baharat, kuruyemiş, meyve vb.), %15.71'inin dolaşım sistemi hastalıklarında, %14.29'unun endokrinolojik hastalıklarda, %11.43'ünün genital sistem hastalıklarında, %11.43 dermatolojik hastalıklarda, %10'unun üriner sistem hastalıklarında, %7.14'ünün romatizmal hastalıklarda, %5.71'inin kas ve iskelet sistemi hastalıklarında, %4.29'unun sinir sistemi hastalıklarında, %2.86'sinin kanser hastalıklarını önlemede ve %1.43'ünün nazarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları daha öncesinde Aksarayın Nizip bölgesinde [11] yapılmış detaylı flora çalışması ile karşılaştırıldığında; tespit edilen tıbbi bitkilerin %58.1'i gasro-intestinal hastalıklarında, %36.5'i genito-üriner sistem hastalıklarında, %25.7'sinin gıda olarak, %21.6'sı solunum sistemi hastalıklarında, %20'si kardiyovasküler hastalıklarda, %10.8'i şeker hastalıklarında, %5.4'ü sinir sistemi hastalıklarında kullanıldığı ve sonuçların birbirine yakın olduğu gözlenmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre Aksaray'da en fazla talep edilen tıbbi bitki türlerinin sarı kantaron, altın otu ve civanperçemi olduğu görülmüştür. Aktarlardaki bu bitkilerin en fazla gastroenterolojik ve solunum sistemi hastalıkları için kullanıldığı; özellikle de mide ve karaciğer hastalıkları ile öksürük ve balgam söktürmede kullanıldığı tespit edilmiştir. Talep değeri yüksek olan bu bitkilerin aktarlarda paket, döküm veya cam şişelerde satışa sunulması tüketicilerde güven duygusunun oluşmasında

önemli rol oynamaktadır. Tüketiciler bu ürünleri tercih etmesinde ürünün paketli ve ambalajlı olması, son kullanım tarihinin olması ve fiyat gibi unsurların önemli rol oynadığı anlaşılmıştır. Burada ürünlerin niteliği tüketici memnuniyetini artırıcı bir faktör olarak rol oynamakta olup, aynı zamanda tüketicilerin aktar tercihlerini de etkilemektedir. Tüketicilerin aktarlara olan talebi özellikle hastalık sürecinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum özellikle son yıllarda doğal bitki kaynaklı ilaçlara olan ilginin sürekli artmasının aktarların piyasa değerini artırmasına yol açmıştır.

Aktarla yapılan anket çalışması sonrasında aktarların satmış oldukları tıbbi bitkileri genellikle tedarikçilerden çok az bir kısmını da yöre halkından temin ettikleri tespit edilmiştir. Bu bitkilere olan talebin artması veya piyasa değerinin yükselmesi, bu talebin yöre halkından karşılanması, Proxy etkisi yaratarak bitkilerin değerinde de paralel bir artışa neden olacağı ve buna bağlı olarak hane halkı gelirine pozitif yönde sağlanan katma değerde de artış olacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak, tıbbi bitkilerin ve bu bitkilerden elde edilen ürünlerin toplumda önemli bir yere sahip olduğu, ticaretinin yaygınlaştığı ve hastalıkların tedavisinde değer kazandığı görülmektedir. Çalışmada, aktarların sosyoekonomik durumlarının, toplumun bilinç düzeyinin tıbbi bitki satış değerini etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Aksaray ve çevresinde yetişen ve halk arasında yaygın olarak kullanılan tıbbi bitkilerin değeri, burada yaşayan yöre sakinlerinin geleneksel bitkilere bağlılığının bir yansımasıdır.

Kaynaklar

- [1] Demir, A. (2013). Sürdürülebilir gelişmede yükselen değer; biyolojik çeşitlilik açısından Türkiye değerlendirmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12(24), 67-74.
- [2] Kayıkçı, S. & Oğur, E. (2012). Hatay ilinde yayılış gösteren bazı orkide türleri üzerine bir inceleme. *ANADOLU Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 22 (2), 1-12.
- [3] Sargın, S. A., Selvi, S. & Erdoğan, E. (2013). Alaşehir (Manisa) yöresindeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler ve kullanım özellikleri. *Biological Diversity and Conservation*, 6(3), 40-45.
- [4] Arslan, M., Şahne, S. B., & Şar, S. (2016). Dünya'daki geleneksel tedavi sistemlerinden örnekler: Genel bir bakış. *Lokman Hekim Dergisi*, 6(3), 100-105.
- [5] Gül, A. & Çelik, A. D. (2016). Tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği ve dış ticareti:Hatay ili örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21(2), 227-235.
- [6] Kumar, P. (2004). Valuation of medicinal plants for pharmaceutical uses. *Current Science*, 86(7), 930-937.
- [7] Aydın, S. (2012). DSÖ ve gelenekten küresele tıbbın alternatif serüveni. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, (22), 8-11.
- [8] Çelik, Y. (2014). Konya ilinde tıbbi ve aromatik bitki satışı yapan aktarların sosyoekonomik yapıları üzerine bir araştırma. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 1(3), 369-376.
- [9] Akbulut, S., & Özkan, Z.C. (2016). Herbalist-customer profile in medicinal and aromatic herbs trade: A case study of Kahramanmaraş, Turkey. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 16(1), 246- 252.
- [10] Koca, C. & Uzun, S.P. (2020). Ethnobotanical survey of medicinal plants traded in herbal markets of Kahramanmaraş. *Plant Diversity*, 42(6), 443-454.
- [11] Öztürk, M. & Dinç, M. (2005). Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 12(1), 93-102.